

יוסף צבי רימון

רבה של אלון שבות דרום
ראש הישיבה, ראש בתי המדרש
ורב המרכז האקדמי לב
נשיא סולמות

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
נייד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

תספורת בימי הספירה למי שלא יכול היה להסתפר בגלל הקורונה

בס"ד

שלום הרב,

אני חייל בצבא וברוך השם לאחר סגר ארוך (בגלל הקורונה) יצאנו הביתה לכמה ימים. האם יש מקום להקל בתספורת בימים שאנחנו בבית שכן נחזור לצבא לזמן ארוך ושם לא תהיה לנו האפשרות להסתפר או שבכל זאת עדיף שלא?

תשובה:

שאלה זו נשאלתי מרבים, גם כאלו אינם חיילים, שבגלל הקורונה לא היו יכולים להסתפר לפני הפסח, ורבים מהם אפילו מפורים ואילך.

האם מותר להסתפר בימי הספירה, כיוון שלא הספיקו להסתפר לפני פסח בגלל הקורונה? **המשנה במועד קטן יג:** כותבת שישנם אנשים שהתירו להם להסתפר בחול המועד: למשל הבא ממדינת הים (ולכן לא יכול היה להסתפר זמן רב) או היוצא מבית האסורים: ואלו מגלחין במועד: הבא ממדינת הים, ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין, והמנודה שהתירו לו חכמים, וכן מי שנשאל לחכם והותר, והנוזר והמצורע מטומאתו לטהרתו.

האם דווקא במקרים אלו?

בגמרא במועד קטן יד. ישנו דיון באלו מקרים בדיוק התירו, והאם ניתן להתיר גם במקרים נוספים¹. לאור דברי הגמרא עולה שניתן להתיר תספורת בחול המועד בשני תנאים: האחד: שהאדם לא הסתפר לפני המועד מחמת אונס. השני: שיש היכר שהדבר נעשה מחמת אונס. **בעלי התוס'** (שם, ד"ה אומן) הסתפקו באדם שחלה ונתרפא האם יכול להסתפר (חלה קודם הרגל ולכן לא יכול היה להסתפר, והתרפא בתוך הרגל, ולכן כעת אינו ניכר שלא הסתפר מחמת חולי), והאם ניכר הדבר שלא הסתפר מחמת חולי.

¹ בגמ' ישנם שני לשונות:

א. ר' זירא מסתפק אם מותר למי שהיה אנוס ולא מוכחא מילתא, ונראה שמסקנת הגמ' שכיון שלא מוכחא מילתא אסור.

ב. רב אשי: בשם ר' זירא הסתפק לגבי אומן שאבדה לו אבדה, ולכן היה טרוד לפני החג ולא יכול היה להסתפר, האם נחשב שמוכחא מלתא כמו אלו שבמשנה, שהרי אנשים אינם יודעים שלא הסתפר מחמת אונס. **מסקנת הגמרא: תיקו.**

אם הלכה כרב אשי, יש ספק אם אומן שאבדה לו נחשב מספיק היכר כמו המקרים במשנה. והב"י כתב שהפוסקים הכריעו לחומרא.

יוסף צבי רימון

רבה של אלון שבות דרום
ראש הישיבה, ראש בתי המדרש
ורב המרכז האקדמי לב
נשיא סולמות

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
נייד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

למעשה, ההכרעה בעניין זה היא שצריך כאמור גם **אונס וגם היכר². הרמב"ם** (הלכות יום טוב פרק ז הלכה י"ז) כתב דין זה של היתר גילוח לבא ממדינת היום וכדומה להלכה, והוסיף שאלו רק דוגמאות ולכן גם "כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב", הרי שהוא בכלל ההיתר להסתפר בחול המועד:

אין מגלחין ואין מכבסין במועד גזירה שמא ישהה אדם עצמו לתוך המועד ויבוא יום טוב הראשון והוא מנוול, לפיכך כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב הרי זה מותר לכבס ולגלח במועד.

הרמב"ם איננו כותב במפורש שצריך "היכר", אולם, מפירוט הדוגמאות בהלכות הבאות, נראה שיש צורך בהיכר.

מאיידך, **בשול"ת הרשב"א** (ח"ג סימן רע"ה) כותב שיש היתר תספורת רק במקרים **שהובאו במשנה**, ובמקרים אחרים אסור, גם אם זהו **אונס ואפילו אם יש היכר** ("לעניין חולה שנתרפא במועד... מסתברא לי, שאסור לגלח").

בתוס' רבנו יחיאל מפריש (שם) כתב שכל ההיתר לגלח במועד, הוא עבור אדם שלא הסתפר שלושים יום, ולכן הביאו את הדוגמה של נזיר, כי סתם נזירות שלושים יום. אמנם, בפשטות הראשונים לא מצאנו תנאי זה.

ישנו דין נוסף של **תכפוהו אבליו** (שהיתה לו אבילות אחר אבילות) שהתירו לו להסתפר (באבילות, ונחלקו האם בשבעה או בשלושים), אבל דבר זה הוא בתנאים מיוחדים, ודווקא בתער ולא במספריים (עיין תענית יג; ירושלמי מ"ק פ"ג ה"א; רמב"ם, אבל, פ"ו ה"ג). ולכן דין זה לא רלוונטי כל כך עבורנו.

לסיכום ביניים: אדם שלא יכול היה להסתפר לפני המועד מחמת **אונס והיה הדבר ניכר**, הרי שהדעה המקובלת היא שהוא יכול להסתפר במועד (ולא רק בדוגמאות שבמשנה), וכך **נפסק בשו"ע** (תקל"א, ג):

אפילו אם היה אונס ומפני כך לא גילח בעי"ט, אינו מגלח במועד; והוא הדין למי שהיה חולה ונתרפא במועד.

המקרה של **קורונה**, הוא מקרה שבו היה **אונס ניכר³, שהרי כולם היו "כבולים" בביתם** ולא היתה בידם יכולת להסתפר **אצל ספר** (ורוב האנשים כיום לא יודעים להסתפר בביתם), ולכן לפי זה ניתן להתיר תספורת. אפילו לפי שיטת רבי יחיאל מפריש שצריך שלושים יום, הרי שכבר בפורים או מעט אחרי לא היתה אפשרות ללכת לספר, וממילא כבר עברו שלושים יום.

בשער הצינן (תקל"א, ס"ק ז) כתב לדבר בצורה מיוחדת דין זה. לדעתו, הסיבה שיש צורך באונס והיכר, איננה בכדי שיהיה היכר לאחרים (שהרי גם נדר לא מפורסם, ובכל זאת התירו), אלא שעיקר העניין הוא האונס, הפרסום הוא מדד לכך שאכן מדובר באונס ברור ומוחלט:

² בית יוסף: (ד"ה ומ"ש דכי) "וכתוב בנמוקי יוסף (ז. ד"ה גמ') דכיון דסלקא בתיקו אזלינן בה לחומרא. וכן נראה שהוא דעת הר"ף והרא"ש והרמב"ם שהשמיטוה אבל הגהות אשיר"י (סי' א) בשם אור זרוע פסקוה לקולא. ויש לתמוה על הרמב"ם (פ"ז ה"א) והרא"ש (ריש מ"ק) שכתבו מלאכת חול המועד דרבנן למה לא פסקוה לקולא".

³ שאלה זו שאלו רבים, אבל ביניהם גם חיילים בצבא, ושם יש להוסיף את הריטב"א שהביא המ"ב בתקל"א ס"ק יב, שכל הבא מחוץ לעיר נחשב כאילו בא ממדינת הים. ובפרט במציאות הנוכחית, שהחיילים נאלצו להישאר תקופה ארוכה מאוד בצבא.

יוסף צבי רימון

רבה של אלון שבות דרום
ראש הישיבה, ראש בתי המדרש
ורב המרכז האקדמי לב
נשיא סולמות

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
נייד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

(ז) העתקתי זה מלשון הריטב"א, ומיישב הענין בדבריו, דשאר פוסקים שהעתיקו רק הטעם משום דאבדה אינו דבר מפורסם, קשה טובא, דמי שנדר שלא לגלח והתירו חכם הלא גם כן אינו מפורסם, דאטו הנודר נדר בפרהסיא דוקא, וההתר הלא ביחיד מומחה גם כן אינו מפורסם ואפילו הכי התירו, וביותר בחולה שעמד מחוליו במועד, הלא הוא מפורסם בודאי לרבים שהיה חולה ואפילו הכי אסרו, אלא העיקר נראה כמו שכתב הריטב"א, דהני האונס עצמו הוא דבר גלוי וברור שלא היה באפשר לו, מה שאין כן בשאר אונסין שאין האונס גלוי ומוחלט אסרו, דכל אחד יאמר שאונס היה שלא היה לו פנאי וכיוצא בזה, וזה נכלל לדבריו בתרוץ הגמרא גבי מי שאבדה לו אבדה, יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייתוס מותרין. וגם מהרמב"ם משמע גם כן דהעיקר הוא משום דהני בודאי אי אפשר להם ולא מפני הפרסום, ולכן אתי שפיר נמי דין דחולה שאין זה אונס מוחלט.

אמנם, כל הדיון הזה היה על חול המועד. האם הוא אמור גם ביחס לספירת העומר?
הביאור הלכה (תצ"ג, ב) כותב בשם הפרי מגדים, שהדינים זהים, והוא הדין לספירת

העומר:

נוהגים שלא להסתפר וכו' – ומ"מ אותן המותרין להסתפר בחוה"מ כבסימן תקל"א י"ל דגם בספירה שרי דלא עדיף מחוה"מ.

אמנם, הרב פיינשטיין (שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן צו) חלק על הביאור הלכה, וכתב שהדברים אמורים רק בחול המועד. טעמו הוא, שסיבת ההיתר בחול המועד איננה בגלל צער, אלא בגלל שבחול המועד צריך לכבד את המועד, ודבר זה לא שייך בספירת העומר. אדרבה, בספירת העומר אלו ימי אבלות ויש להצטער ולא להתייפות:

בדבר מש"כ המ"ב בסימן תצ"ג בבאור הלכה דאותן שמותרין להסתפר בחוה"מ גם בספירה שרו דלא עדיף מחוה"מ, ודאי צדק כתר"ה דלא שייך זה בזה שמותר בחוה"מ מצד יפוי ומניעת צער דלא שייך בספירה שהוא מטעם אבלות שיש לנו להצטער ולא להתייפות. ובעצם גם מה שהתיר הא דהתירו בסימן תקל"א לכאורה תמוה דהא אפשר שבחוה"מ התירו משום כבוד המועד כיון דלא יכלו לגלח מתחלה שהיה בשביה ובבית האסורין וכדומה ובימי ספירה יש לאסור. ורק שיש להתיר באופן שתכפוה להאיסור תספורת דספירה כגון שהיה בבית השביה ובבית האסורין זמן גדול קודם ימי הספירה ויצא בימי הספירה יש להתיר, דהא גם באבילות מותר כדאיתא במו"ק דף י"ז שבלא תכפוהו אבליו אסור והא דתניא מותרין הוא בשתכפוהו אבליו, וכה"ג יש להתיר גם בספירה דלא חמיר מאבילות שאסור מדינא ומ"מ מותר בכה"ג כ"ש בימי הספירה. וגם בכה"ג יש מקום לאסור בימים ראשונים שבא מבית האסורין דהא באבילות כה"ג היה אסור באבל אחד עיין ביו"ד סימן ש"צ סעיף ג', אבל אפשר שימי ספירה קילי וגם בימים ראשונים יש להתיר אם כבר הוא מתנוול יותר מדי. עכ"פ לא הי"ל לסתום הדבר שמשמע שבכל אופן שמותר בחוה"מ מותר בספירה והא פשוט שאם היה בבית האסורין זמן קטן שבחוה"מ מותר ובימי ספירה יש לאסור.

וגם לשון שלא עדיף מחוה"מ תמוה שאין זה ענין לחוה"מ אלא הי"ל לומר
שלא עדיף מאבלות וצ"ע.

יוסף צבי רימון

רבה של אלון שבות דרום
ראש הישיבה, ראש בתי המדרש
ורב המרכז האקדמי לב
נשיא סולמות

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
נייד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

אמנם, יש מקום לדון להתיר מדין תכפוהו אבליו, שדבר זה אמור אפילו באבלות וכל שכן בספירת העומר, אבל כאמור, בכך ישנם תנאים מיוחדים, כמו להסתפר בתער ולא במספריים, ולכן הדבר לא מסייע כל כך (ואולי בספירת העומר שזו אבילות קלה יותר, היה מקום להקל יותר, אבל מכל מקום עדיף להתבסס על המקרים במשנה במועד קטן יג, ולא על דין תכפוהו אבליו). אמנם, גם הרב פיינשטיין מסיים בדבריו, שאם כבר התנוול יותר מידי, יש מקום להתיר גם בספירה.

למעשה: עיקר הדין להתיר תספורת בימים אלו, עבור מי שלא יכול היה להסתפר לפני המועד, ובוודאי למי שלא יכול היה להסתפר כבר כמה שבועות לפני המועד, וכעת זקוק מאוד לתספורת. אמנם, אם יכול, עדיף להסתפר ביום שישי, ואם יכול, עדיף להסתפר ביום שישי ערב ראש חודש אייר.

היתר התספורת ערב ראש חודש אייר שחל בשבת קיים תמיד, גם כאשר אדם הסתפר לפני הפסח, וניתן להסתפר בערב שבת לכבוד השבת מפני שיש תוספת של שמחה (משנה ברורה תצ"ג, ס"ק ה).

עם זאת, כאשר ראש חודש אייר חל בשבת, יום שישי הוא תמיד היום הראשון של ראש חודש (ל' בניסן), כפי שאכן קורה גם שנה. לפי צוואת רבי יהודה החסיד, אין להתגלח בראש חודש. לפיכך, יש שאסרו לחלוטין להתגלח ביום שישי זה מטעם זה. אולם אחרים הורו להתגלח ביום חמישי אחרי חצות היום, ויש שהורו להתגלח ביום שישי (מפני שצוואת רבי יהודה החסיד לא נאמרה לגבי ראש חודש שחל בשבת, או שלא נאמרה כאשר אסור להתגלח ביום שלפני ראש חודש). ועיינו בספר בין פסח לשבועות (עמ' רמה-רמון, ובהערות שם).

ולמעשה, השנה, בוודאי שניתן להתיר תספורת ביום שישי זה, ראש חודש אייר.

לסיכום:

מי ששערו גדול, כיוון שלא יכול היה להסתפר לפני פסח בגלל הקורונה, רשאי להסתפר בספירת העומר (פעם אחת). אמנם, כל זה אמור רק לגבי תספורת הראש אותה לא רגילים לעשות בביבת, אולם, לגבי גילוח אין הבדל בין שנה זו לשאר שנים. אמנם, עדיף להסתפר ביום שישי, ועדיף יותר להסתפר ביום שישי ראש חודש אייר (במקרה זה ניתן גם להתגלח. ולגבי גילוח ביום שישי בשאר ימי הספירה, עיין בספרי – הלכה ממקורה – ניסן-אייר).